

**Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis In Qvatuor
Partes Distributæ Pars ...**

In qua de Virtutibus in Communi, & Theologicis, Fide, Spe & Charitate, nec
non Virtutibus Cardinalibus, præsertim Justitia & Jure, ac Religione
ceterisq[ue] annexis, & Vitiis Oppositis in particulari breviter & dilucidè
tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1663

Quæst. IV. De Reo & Advocato.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72941](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72941)

Qui sint
testes non
omni excep-
tione ma-
iores.

idonei qui habent usum rationis. Ex jure autem positivo minus idoneus est, primò in causis criminalibus qui non est viginti annorum, quamquam dictum talis testis faciat indicium ad capiendam informationem.

Secundò jure Canonico repellitur mulier ob fragilitatem sexus & ingenii mutabilitatem. Tertio inimicus ejus, contra quem testimonium dicitur; qui etiam repellitur in criminalibus exceptis in quibus alii testes minus idonei admittuntur, ut in probanda simonia, hæresi &c. Quarto ascendentes & descendentes accusatoris, & collateralis; sed hi tantum usque ad quartum gradum. Quinto, domestici accusatoris. Sexto, infames infamiae juris; qualis est omnis, qui de aliquo crimine est damnatus. Septimò, perjurus. Octavo, socius criminis, qui tamen in multis etiam admittitur, ut idoneus testis. Nondò, persona inops & vilis, de qua potest esse suspicio perversionis.

46.
Duo obser-
vanda cir-
ca hujus-
modi testes.

Advertenda insuper sunt duo. Primum, quod quamquam testis minus idoneus non probet semiplenè, faciat tamen aliquod indicium, quod junctum alijs sufficit ad torturam, nisi repellatur ob subjectionem & reverentiam quam debet accusato, ut si sit servus vel filius. Secundum est, testes minus idoneos admitti tamquam idoneos, quando delictum est commissum eo tempore vel loco, ubi copia testium idoneorum haberi nequit, ut in campo, silva, noctu &c. Item, si alter testium est valde dignus fide, potest supplere defectum, qui est in altero minus idoneo, ita ut simul efficiant plenam probationem.

47.
An testis ad
restitutionem
tenetur, si nolit
testari.

Petes, an teneatur testis ad restitutionem damni emergentis, si legitimum testimonium subterfugiat aut detrectet? Resp. Neg. si id faciat ante iudicis præceptum aut legitime intimatam citationem, cum præceptum non liget, antequam legitime intimetur. Immo probabiliter, etsi eo intimato fugat vel fraude se subtrahat; uti Plures docent. Eò quòd non satis constat ex hujusmodi præcepto aut citatione nasci obligationem justitiae, & non solius obedientiae similis virtutis, qui enim non comparet, potius inobediens & contumax, quam injustus apparet. Vide *Lugo d. 39. s. 1.* Aliud esset, si fallum testando esset alteri causa damni; ut patet.

Vel falsum
testatur.

Q U Æ S T I O I V.

De Reo & Advocato.

48.
Quid re-
quiratur, ut
reus legiti-
mè interro-
getur, &
veritatem

VARIA circa reum observanda sunt. Primò quòd obligatio fatendi veritatem. Quæ prærequirit, ut iudex legitime interroget. Ad hoc autem necesse est, ut iudex sit legitimus, nec in sua jurisdictione impeditus, procedatque servato juris

ordine, quæ præexigit semiplenam probationem aut indicia æquivalentia. Unde prius reo (idemque est de teste cum proportionem) constare debet de probatione vel indicijs contra ipsum ostentis ei meritis causæ. Ac proinde iudici non legitimo, vel non legitime interrogati, vel donec de legitima interrogatione constet, non tenetur respondere aut veritatem fateri. Iudex enim non habet potestatem interrogandi, donec hæc conditiones adsint, & reo fiant satis manifestæ, qui alias est in possessione juris ad honorem & bona sua. Quòd si etiam iudicis interrogatio procedat ex falsa præsumptione delicti, v. g. an exierit ex tali domo strictè enle, quando exijt quidem (& scit idem semiplenè probatum) non tamen factò delicto, sed ob aliam causam, potest juxta *D. Thomam, Soto, Sayro, Diana* & alios, reus negare, eò quòd iudex tunc non interroget iudicè, nisi ex falsa præsumptione, cujus falsitate cognita interrogare non possit.

Dubium est apud Doctores, an reo, non offensà ei probatione contra ipsum, possit à iudice deferri iuramentum calumnie. Quod continet sequentia. Primò, quòd putet se bonam causam tueri. Secundò, se interrogatum à iudice veritatem dicendum. Tertio, non adhibiturum scilicet fallas probationes. Quarto, se non prorogaturum litem fraudulenter. Quintò, se nihil contra legis prohibitionem promississe, vel promissurum alicui causâ litis. Resp. verius esse, quòd sic, uti relato *Navarro, Soto, Sanchez*, tenet *Lugo d. 40. s. 1. n. 13.* contra *Lessium*, quem citat. Eò quòd iuramentum hoc solum respiciat confessionem veritatis, quando & quomodo fuerit, reus postea legitime interrogandus, non autem confessionem veritatis hic & nunc; respiciat quoque causam justam, quatenus reus non faciendo bonam causam defendit, quòdque ei constet de probatione contra ipsum sufficienti ad legitimam interrogationem.

An autem quoties iudicè, seu legitime reus interrogatur, teneatur fateri veritatem, est quæstio satis notabilis. In qua communis & securior doctrina *D. Thomæ, Caserani, Soti, Navarri, Covarruvias* & aliorum, quos citat & sequitur *Lessius c. 31. dub. 3. n. 12.* asserit teneri, etiam si foret morte plectendus. Eò quòd iudex legitime interroget & mandet reo, ut fateatur veritatem, cum potestate exigendi ab ipso iuramentum; adeoque in reo sit reciproca seu correlativa obligatio respondendi veritatem.

Excipiunt tamen *Petrus Navarra, Rodriguez*, aliique gravissimi Doctores (quorum sententiam non improbabilem censet *Lessius, Malderus, Villalobos, Portel* & alii passim, ac valde probabilem & in praxi omnino securam, præsertim in causis capitalibus, censet *Lugo d. 40. s. 1. n. 15.* si timeatur,

meatur sententia mortis (addunt plerique ex his Doctoribus penam trimum, confiscationem omnium bonorum aut similibus) & sit spes evadendi per relationem veritatis, quasi oppositum præceptum judicis sit tali casu superans humanam imbecillitatem, sic ut vix reperitur qui impleret. Ut proinde possit juxta hos Doctores reus tali casu interrogationem judicis æquivocatione vel amphybologia eludere. Propter quod etiam reus citatus tali casu non debet comparere, quamvis delicto plenè probato; uti quoque potest è carcere fugere, non obstante præcepto judicis. Secus est in causis minoribus, vel quando non est spes evasionis.

Secundò circa reum quæritur, an ad labefaciendum contra se datum testimonium possit detegere occulta crimina testium? Estque affirmativa sententia communis, si alio modo nequeat eorum testimonium infirmari: non enim tenetur cum tanto suo detrimento crimina alterius servare secreta: potestque se defendere cum iusto moderamine illo armorum genere, quo oppugnatur. Nec testes possunt cõqueri de injuria: cum sint invalores; & hoc ipso quo acculant vel testantur exponunt se illi periculo. Si tamen repulsa hujus testis v.g. putaretur inutilis ad defensionem seu evasionem, ut quia sunt, aut certò erunt alii sufficiens testes, contra quos non fit exceptio, peccabit reus saltem contra charitatem aperiendo occultum crimen testis. Similiter peccaret reus contra charitatem revelando crimen grave testis, qui se non ingessit sponte, sed à judice coactus est testari si causa rei sit levis. Item si alià vià minus nocivà possit testimonium infirmare. Immo hoc casu, præsertim si id æquè commodè possit, probabilius peccat contra justitiam: eò quòd non habeat jus, nisi adhibendi media necessaria ad sui defensionem. Sicut qui invalorem armatum potest repellere solis minis aut levi fustigatione, vel mutilatione, non potest sub prætextu defensionis eum occidere.

Si autem quærat, an peccet reus contra justitiam, dicendo, accusatorem mentiri vel calumniari, quando accusat de crimine quod probari nequit. Resp. Neg. quod enim probari non potest in judicio præsumitur falsum. Unde sic accusans committit quamdam calumniam, obijciendo alicui crimen tamquam in judicio probabile & publicum, quod non est tale. Quare talis præsumitur calumniator juxta *Glossam in c. 2. de calumniatoribus.*

Tertiò, circa reum est videndum, an vel quomodo possit se defendere contra sententiam, aut ejus executionem impedire. Et quidem justè condemnatus indubiè nequit se per vim defendere, quin id agendo faciat injuriam judici. Unde talis judicatur ab omnibus lædere majestatem. Si autem *Herincx Sum. Theol. Pars III.*

tem sententia sit palam iniqua & contra juris ordinem lata, potest reus per vim se defendere, servato moderamine incusationis tutelæ: quia tunc iudex etiam formaliter injustè agit contra reum, adeoque hic potest se contra illum defendere velut contra invalorem vitæ aut fortunarum.

Si verò sit re ipsa seu materialiter quidem iniqua, tamen pronuntiata secundum ordinem juris, & juxta allegata ac probata, et si sententia non contingat in concientia juxta dicta *quaest. 1.* tamen valde probabiliter non potest juxta *Soto, Lessium, Maldarum* & alios passim reus per vim se opponere judici aut ministris, ne sententiam exequantur, veluti ad quod agendum jus habent, ne aliàs sit locus bello utrimque iusto. Orietur quoque (quod maxime ponderandum est) ex hujusmodi violentis resistentijs gravissimum in republica scandalum seu malum, quod etiam cum vitæ dispendio prævitandum est.

Quæ sententia nihilominus negatur à *Victoria* & alijs, quos citat *Lugo d. 40. s. 4.* qui censet certum in primis videri, quòd reus tali casu non solum possit fugere sed que ponere in loco tuto, sed etiam inde armis & minis iudicem aliosque ministros terrere, ne accedant, impellere etiam ministros, quo elabatur è manibus eorum. Præterea resistentiam & defensionem cum eorum damno admittit probabiliter licitam, si fiat sine gravi scandalo (quod tamen difficulter separatur) neque in prima comprehensione, ad quam iudex verum & reale jus habet, intervenientibus indicijs, quantumvis indicatus sit innocens.

Fundatur hæc opinio in eo, quòd iudex invadat licitè solum ex falsa præsumptione; quæ non adimit jus invaso scienti veritatem: sicut patet in casu, quo iudex erraret in persona malefactoris, volendo occidere Petrum loco Pauli fontis. Unde non videtur inconveniens dari bellum utrimque formaliter iustum, supposita in iudice ignorantia.

Ad fugam quod attinet, ea licita est reo incarcerato etiam post justam mortis vel mutilationis sententiam latam juxta Doctores communiter: quia non potest illi præcipi ut non fugiat cum tanto suo damno, quando potest: illud enim præceptum esset nimis durum & superans humanam fragilitatem. Unde possit fugere sub iplo ictu gladii, si esset spes evasionis. Itaque non præcipitur tali reo, nec præcipi potest, ut maneat in carcere, dum potest fugere, sed tantum declaratur dignus tali supplicio, & ex consequenti mandatur ministris, ut diligenter illum custodiant.

Immo & vincula dirumpere, & carcerem ad istum finem effringere potest juxta Doctores ferè communiter: tum quia

Secus si sententia sit palam iniqua.

Quæ se reverè iniqua sit, sed secundum ordinem iuris lata. Sententia prima.

56. Sententia secunda.

Estus fundamentum.

57. An reo mortis licita sit fuga à carcere.

58. An carcerem effringere.

52. An possit reus excipere contra testes, eorum occulta crimina detegendo.

53. An dum crimen probari nequit, repellere possit accusatorem tamquam calumniatorem.

54. Justè damnatus nequit se per vim defendere.

quã præceptum, quo istud prohiberetur, oblata occasione evadendi foret nimis durum: tum quia cui licet finis, etiam licent media. Alioquin si reus stupens vinculis foret constrictus, non posset ea rumperere, quod est ridiculum.

Nec refert, quod effractoribus carcerum gravissima poenã jure civili imponantur: primo, quia leges istæ procedunt ex præsumptione violentiæ illatæ custodibus. Deinde ad justum terrorem potuit respublica ob carcerum effractionem tantquam culpam politicam statuere aliquam poenam, non quidem capitis, sed mitiorem, quæ serviat ad terrorem potius, ne iterare audeant, quam ad vindictam propriè dicti criminis. Quod si aliqua lege poenam capitis imposuerint, & non procedant ex præsumptione violentiæ ministris illatæ, aut simili, fortè sunt latæ secundum contrariam sententiam, quæ est probabilior. Attamen acerbiores sunt, quam ut eas probare possimus; quæ proinde non sunt in usu.

59. *An id agens teneatur ad reparacionem damni.*
Petes I. An reus teneatur ad reparacionem damni, quod infert reipublicæ frangendo carcerem? Resp. cum communiore sententia Doctorum Aff. quod attinet ad damnum per se ex effractione carceris ortum, cum enim ibi justè detineatur à republica, meritò potest hæc exigere reparacionem damni, quod reus fugiendo directè infert, ipseque cenletur tacite ad hoc se obligare. Non videtur tamen restitutio ista in usu. De damnis autem per accidens secutis, v.g. quia alii conceptivi fugerunt &c. reus non tenetur, juxta Doctores communiter: ipse enim ob eventum istum, qui per accidens & præter intentionem illius comitatur, non obligatur cedere juri suo, quod habet ad fugiendum.

60. *An liceat hujusmodi reo fugam consulere, vel instrumenta suppedicare.*
Petes II. An liceat reo fugam consulere? Resp. Aff. quia consulitur id quod honestum est. Immo licet monstrare media fugæ (quod etiam spectat ad consilium) & instrumenta porrigere juxta plures Doctores: cum enim consilium sit veluti internum quoddam & spirituale instrumentum, plus sæpe conferens ad finem, non apparet, cur non liceat suppedicare etiam instrumentum physicum, quo legitime quis utatur: nisi ob peculiarem causam id prohibeatur; prout est prohibitum juxta omnes Doctores ministris justitiæ, consilii aut instrumentorum suppedicatione reum in ordine ad fugam juvare; cum ex officio incumbat ipsis impedire incarcerationi fugam, ac curare ut in carcere detineatur. Prout etiam respublica prohibere posset cum obligatione in conscientia, ut nemo alius reum juvet consilii aut instrumentorum subministracione: alii enim non habent tantum jus ad conservationem vitæ rei, quantum ipse reus, nec ipsis præceptum hujusmodi censendum est esse intolerabile,

quemadmodum foret respectu Rei. Unde juxta Doctores communiter illicitum est alijs juvare reum, immediate effringendo carcerem, aut dirumpendo vincula: solus enim reus, propter maximum malum, quod ipsi imminet, ad hoc jus habet. Deinde alioquin nihil posset esse iudicibus satis firmum & tutum ad reorum custodiam; quod cederet indubiè in magnum reipublicæ incommodum. Ideoque tales indubiè censerentur peccasse in auctoritatem publicam, atque esse reipublicæ ac Principi injuriosi.

61. *An pramissa locum habent in solis reus mortis aut mutilationis.*
Quæ dicta sunt de reo damnato ad mortem aut mutilationem, ob similem rationem docent probabiliter varii Doctores habere locum in damnatis ad trirèmes, vel carcerem perpetuum & gravem; & denique in damnatis ad servitutem, si esset valde dura. De exilio est alia ratio: nam illa poena non potest mandari executioni sine actione spontanea rei: nisi fortè exilium foret gravissimum, inquit *Lessius c. 31. dub. 5. n. 39.*

62. *Advocati qui & male dicantur.*
Nunc pauca dicenda supersunt de Advocatis, qui personam seu partes, nunc actoris, nunc rei defendunt.

Advocati autem dicuntur, qui in forensibus negotijs proponendis & discutiendis parti suam præbent patrocinium, verbo, vel scripto. Unde vocantur causarum patroni, quia causæ actoris vel rei patrocinantur. Vocantur etiam Oratores & Rhetores caudicidi, quia bene dicendo vel scribendo, causæ veritatem & justitiam coram iudicibus exponunt. Unde etiam dicti sunt Postulatores, quia pro justitia & æquitate postulare debent. Nomen autem commune Advocati indicat, quod non propria sponte, sed alterius voluntate in patrocinium causæ vocentur, vel etiam justitiæ & æquitate periclitante ad patrocinandum invitentur. Necessitas Advocatorum, eorumque utilitas, simul & officium eleganter perstringitur *L. Advocati C. de Advoc. divers. judicior.*

63. *Quia in reo requiritur.*
In his præter doctrinam probatam & prudentiam requiritur in primis cura justitiæ, hinc ut nunquam causam injustam assument, immo ut etiam ignoranter inchoatam desierant, nil injustum & iniquum in processu adduci permittant &c. Deinde requiritur, ut clientibus in ijs, quæ causam concernunt, fidem & fidelitatem servent, utrique parti non inserviant, neque sui clientis infirmitatem aut imbecillia argumenta adversæ parti non revelent, nihilque injustum aut iniquum, etiam contra adversam partem, moliantur. Præterea supponendum est (inquit *Marchant Tom. 3. P. 3. Traç. 5. Tit. 5. §. 1.*) juramentum Advocatorum, quo se obligant & jurant, diligenter, & ex fide, hoc est, fideliter officium

officium suum præstituros; item se cog-
nita causâ improbâ, vel penitus desperatâ,
scienter mala conscientia sibi non patrocina-
turos, immo si causâ procedente aliquid
tale sibi cognitum fuerit, à causâ patro-
cinio recessuros.

64.
Peccata.

Peccant itaque tam contra iuramentum,
quàm contra iustitiam gravissimè, qui cau-
sas omnino improbâs sustinent, immo
qui tales quærunt processus, & ad hæc
clientes instigant. Item, qui omnino injus-
tas causas defendunt, vel si aliquam pro-
bilitatis speciem habeant, suis fallaciatibus,
fallacijs, verborum & eloquentiæ
lenocinijs & meris decipulis ita vestiunt,
ut nonnumquam iusta causa periclitetur,
immo & injusta succumbat. Perversitas enim
Advocatorum nonnullorum talis est, ut
& verbis & garrulitatibus ita saporem
quantumvis iustæ causæ obtundant, vel tot
scriptis & scripturarum ambagibus fallaci-
bus iudices circumveniunt, ut vel tædio
fracti, vel caligine quâdam circumdati ius-
titiam videre nequeant. Et tales causidici
cicadæ vel etiam rabulæ ab Antiquis nun-
cupabantur. Item, peccant mortaliter, qui
injustitiam causæ deprehendentes, nihilo-
minus illam prosequuntur. Item, qui lites
& causas suis astutijs protrahunt, quæ bre-
vi tempore poterant finire, & hoc ut lu-
cra sua augeant. Item, qui suâ negligentiâ
vel ignorantia sunt in causa, quod
causæ etiam iustæ perdantur. Item, qui
cum adversa parte colludunt, vel quovis
modo suis clientibus sunt infideles, utpote
quod vel parti secreta revelent, vel utri-
que deferviant, vel à cliente informati de
causâ in ordine ad consilium capiendum,
denuò pro contraria parte patrocinentur,
& in informationibus prioris partis consulenti-
bus instructi contra illam procedant.

65.
Quando il-
litum
suadere
sibus trans-
actionem.

In casu etiam quo Advocatus post cau-
sam inchoatam advertit, eam esse injustam,
non potest alteram partem, cujus certum
scit esse jus, inducere ad transactionem
vel compositionem; utpote quæ solum ha-
bet locum in causa dubia. Si tamen existi-
maret clientem non cessaturum à lite, seu
vexatorem partis, posset huic soli consulere
compositionem, quâ redimat suam vexatio-
nem.

66.
An liceat
patrocinari
causâ du-
bia.

Potes, an Advocatus, qui factò prudenti
examine, reperit causam utrimque dubiam,
possit eam suscipere? Resp. Affirm. quem-

admodum quilibet potest tali casu iustitiæ
declarationem allegatis suis motivis à ju-
dice expectare. Quod tamen intelligendum
est de dubio, quod versatur circa hoc, pro
qua parte sententia debeat proferri. Si
enim perpensis omnibus allegatis & alle-
gabilibus certum sit sententiam iure esse
proferendam pro reo, v.g. possessore, non
apparet, qui possit Advocatus favere actori
in causa civili; cum tunc mereatur causam
injustam, vexando iniquè possessorem, uti
accusator in causa criminali injustè accu-
sat, qui novit se non posse probare con-
tra reum. Similiter sine fructu facit à
cliente expendi pecunias, qui suscipit cau-
sam, cui non subest moraliter spes victo-
riæ, ex hoc quod causa non habeatur pra-
cticè probabilis, semperque à iudicibus re-
jiciatur. Aliàs licitum est patrocinari, sive
reo, sive etiam actori, in causa, etsi mi-
nus probabili, dummodo saltem cliens de
hoc moveatur; quando enim licitum est
aliena agere, vel se defendere, etiam licitum
est eidem patrocinari. Neque cen-
setur Advocatus velle inducere iudicem,
ut ferat sententiam pro parte minus pro-
babili, sed exponere iudici merita causæ,
quæ fortè generabunt in iudice opinionem
de majori probabilitate illius partis, sic ut
pro ea tamquam sibi veriore sententiam
ferre queat aut etiam debeat.

Vel practica
improba-
bili.

Vel minus
probabili.

Sed quid si cliens habeat bonum jus in
possessorio, iniquam tamen causam in pro-
prietate, quam proinde in conscientia te-
neatur statim reddere vero domino, cujus
rem esse novit? Aliquibus viris doctis (te-
ste Lugo disp. 41. s. 1. n. 10. probabile vi-
sum est, Advocatum posse talem defen-
dere in causâ possessoria, quasi id agendo
consultat solum iudici, ut hic faciat quod
iuxta leges, ad majora mala vitanda latas,
tenetur, nempe conservando clientem in
possessione, donec agatur de proprietate;
adeoque ad prosequendum clientis solum per-
missivè se habeat. Verùm alii contradicunt,
neque oppositum consuleret Lugo sup. eò
quod non videatur advocatus se permissi-
vè tantum habere, uti iudex, sed coopera-
ri positivè ex parte clientis, cujus perso-
nam sustinet, eum instruendo, & docen-
do modum, quo possit adversarium injus-
tè vexare. Plura de iudicijs, & eò spe-
ctantibus videri possunt apud alios, tum
Theologos, tum potissimum Jurisperitos.

67.
An habeat
jus in posses-
sorio, sed
iniquam
causam in
proprietate.